

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15121876>

«ПРОБЛЕМНИЙ ТЕКСТ»: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ, ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

*Є. В. Дмитренко, кандидат філологічних наук, доцент,
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«ХАІ»*

«Проблемний текст» – потужне явище сьогодення, з яким стикаємося майже в кожному випадку мовної комунікації, практично в кожній сфері. Поняттям «проблемний текст» називаємо широке коло мовнокомунікативних одиниць, що, виглядаючи як текст, все ж містять у собі лінгвістичні аномалії – від орфографічних і лексичних помилок до логіко-стилістичних спотворень.

Відтак, порушення мовних норм у будь-яких соціально значимих текстах є прикрими «подразниками» для освіченого реципієнта та чинником порушення динаміки сприйняття інформації для будь-кого, адже це відбувається на підсвідомому рівні, а також, безумовно, маркером того загального рівня, на якому представники певного соціуму володіють національною літературною мовою.

У таких соціально значимих текстах, як повідомлення в ЗМІ, наукових публікаціях, академічних текстах найрізноманітнішої тематики, за нашими спостереженнями, найбільше зустрічаються лексико-граматичні помилки, зокрема пов'язаних із некоректним вживанням віддієслівних іменників, та, як не дивно, пунктуаційних помилок. І якщо частині з них можна легко запобігти, почитавши потрібний параграф правопису, то для уникнення помилок, наприклад, пов'язаних із обиранням віддієслівного іменника, вживанням безособових або зворотних форм дієслів, пасивних конструкцій треба мати розвинене мовне чуття, ширший досвід сприйняття та продукування вправного

україномовного тексту (і не лише фахового), а також постійного розширення практики зв'язного мовлення в цілому.

Крім того, як зазначають професійні філологи, дуже прикорм явищем стала відмова від коректури в невеликих комерційних видавництвах чи копірайтингових компаніях із метою економії коштів. Як правило, редагування і коректуру текстів здійснює або «універсальний» спеціаліст, котрий поєднує функції і фахівця з набору, і редактора, і коректора, і ще кого завгодно, або ж сам автор, який, як відомо, по часті просто не бачить тих невправностей, які відкриваються очам реципієнтів. Таке скорочення професіоналів призвело до зниження рівня грамотності видань. До того ж це має місце поряд із невтішною загальною позицією мови в суспільстві й частою зміною правописних норм.

Отже, окрім названих визначальних чинників сформулювати цілу низку не менш важливих деструктивних явищ:

- широкомасштабна «напівграмотність», спричинена не надто суворим дотриманням освітнього стандарту як в середній, так і у вищій школі;
- не менш масштабна «економія» на лінгвістах і професійних редакторах у змі;
- неусталений правопис, постійне прагнення до оновлення і «перекодифікування» мовної норми;
- соцмережевий стиль як приватної, так і суспільної комунікації із відвертим нехтуванням навіть елементарних правил орфографії, своєрідний «економний» словотвір і подібне за принципом «і так все зрозуміло»;
- відсутність мовного еталону (що стало очевидним особливо в контексті чергової соціально-політичної кризи);
- відсутність пропаганди «грамотного способу життя» і навіть просто моди на лінгвістичну грамотність.

Для бодай часткового покращання ситуації можна б було дати кілька досить простих, але насправді ефективних рекомендацій:

- уводити спеціальні профільні курси із поглибленого вивчення саме особливостей тексту і його характерних норм у кожній окремій галузі передусім професійної діяльності;

- безпосередньо під час підготовки текстів до оприлюднення можна скористатися індивідуальним консультуванням з викладачем-філологом для виявлення та усунення конкретних проблемних мовно-стилістичних моментів;

- зрештою, не нехтувати послугами професійного редактора.

Очевидним є висновок, що україномовна комунікація в цілому потребує всебічного і повсякчасного «підкріплення» знань мовних норм в цілому, буквально «на кожному кроці» (як от вже досить популярні короткі уроки від Олександра Авраменка, цікаві лаконічних публікації в інтернет-виданнях, присвячені тим чи іншим специфічним лексемам чи усталеним виразам тощо), що має стати запорукою вироблення й узвичаєння коректної української мови в усіх ланках соціальної комунікації між представниками усієї нації.